

Ρούντολφ Ρόκερ, Η ιδεολογία του αναρχισμού

☰ Κατηγορία: Αναρχική Θεωρία

Από το βιβλίο του Ρούντολφ Ρόκερ
«ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ ΚΑΙ

ΑΝΑΡΧΟΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ» "Ελεύθερος Τύπος"

εκδόσεις

Ο Αναρχισμός αποτελεί ένα συγκεκριμένο πνευματικό ρεύμα της κοινωνικής σκέψης, του οποίου οι οπαδοί υποστηρίζουν την κατάργηση των οικονομικών μονοπωλίων και όλων των καταπιεστικών, πολιτικών και κοινωνικών θεσμών που επικρατούν μέσα στην κοινωνία. Στη θέση της καπιταλιστικής οικονομικής τάξης, οι Αναρχικοί αντιπαραθέτουν μια ελεύθερη ένωση όλων των παραγωγικών δυνάμεων, βασισμένη πάνω στην συνεργασία των εργαζομένων, που θα είχε σαν αποκλειστικό σκοπό την ικανοποίηση των απαραίτητων αναγκών κάθε μέλους της κοινωνίας. Στη θέση των σημερινών εθνικών κρατών, με τον άψυχο μηχανισμό των πολιτικών και γραφειοκρατικών θεσμών τους, οι Αναρχικοί επιθυμούν μια ομοσπονδία από ελεύθερες κοινότητες που θα είναι δεμένες, η μία με την άλλη, από τα κοινά οικονομικά και κοινωνικά τους συμφέροντα και θα ρυθμίζουν τις υποθέσεις τους με την κοινή συμφωνία και την ελεύθερη αποδοχή.

Όποιος μελετάει την οικονομική και πολιτική ανάπτυξη του σημερινού κοινωνικού συστήματος, είναι φανερό ότι θ' αναγνωρίσει πως οι σκοποί αυτοί δεν πηγάζουν απ' τις ουτοπικές ιδέες λίγων ευφάνταστων ανανεωτών, αλλά ότι αποτελούν το λογικό συμπέρασμα μιας σφαιρικής εξέτασης των υφιστάμενων κοινωνικών αδικιών οι οποίες, σε κάθε νέα φάση των σημερινών κοινωνικών συνθηκών, εκδηλώνονται πió καθαρά και πió συγκεκριμένα. Ο σύγχρονος μονοπολιακός καπιταλισμός και το ολοκληρωτικό κράτος, αποτελούν τα τελευταία στάδια μιας εξελικτικής διαδικασίας που δεν μπορούσε να οδηγήσει πουθενά αλλού.

Η εκπληκτική ανάπτυξη του σημερινού οικονομικού μας συστήματος, που οδηγεί σε μια ολοένα και μεγαλύτερη συσσώρευση του κοινωνικού πλούτου στα χέρια των προνομιούχων μειονοτήτων και σε μια συνεχή καταπίεση των λαϊκών μαζών, προετοίμασε το

δρόμο για τη σημερινή πολιτική και κοινωνική αντίδραση και την υποστήριξε με κάθε τρόπο. Θυσίασε τα γενικότερα συμφέροντα της ανθρώπινης κοινωνίας για χάρη των προσωπικών συμφερόντων των ατόμων κι υπονόμει, έτσι, συστηματικά τη δημιουργία μιας πραγματικής σχέσης ανάμεσα στους ανθρώπους. Οι άνθρωποι ξέχασαν ότι η βιομηχανία δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά ότι θα πρέπει να αποτελεί ένα μέσο μόνο για να εξασφαλίσει στον άνθρωπο την υλική του υπόσταση και να κάνει προσιτές σ' αυτόν τις ευλογίες μιας ανώτερης πνευματικής κουλτούρας. Όπου η βιομηχανία αποτελεί το παν, όπου η εργασία χάνει την ηθική της σημασία κι ο άνθρωπος δεν έχει καμιά αξία, εκεί εγκαθιδρύεται το βασίλειο ενός αμείλικτου οικονομικού δεσποτισμού, του οποίου οι ενέργειες δεν είναι λιγότερο καταστρεπτικές από εκείνες οποιασδήποτε μορφής πολιτικού δεσποτισμού. Ο ένας συμπληρώνει τον άλλο, τρέφονται και οι δύο από την ίδια πηγή.

Το σημερινό, κοινωνικό μας σύστημα έχει διχάσει εσωτερικά τον κοινωνικό οργανισμό κάθε χώρας σε εχθρικές τάξεις κι έχει διασπάσει εξωτερικά τον κοινό πολιτιστικό κύκλο σε εχθρικά έθνη. Τόσο οι τάξεις όσο και τα έθνη αντιμετωπίζονται ανάμεσά τους καθαρά ανταγωνιστικά και με την ασταμάτητη διαμάχη τους, κρατάνε την κοινωνική ζωή σε διαρκή έξαψη. Το ξέσπασμα δύο παγκόσμιων πολέμων μέσα σε μισό αιώνα και τα τρομερά τους αποτελέσματα κι ο συνεχής κίνδυνος νέων πολέμων που κυριαρχεί σήμερα πάνω σ' όλους τους λαούς, δεν αποτελούν τίποτα άλλο παρα μόνο τη λογική συνέπεια αυτής της αφόρητης κατάστασης που δεν μπορεί παρά να οδηγήσει σε νέες παγκόσμιες καταστροφές. Το απλό γεγονός ότι τα περισσότερα κράτη είναι υποχρεωμένα, σήμερα, να ξοδεύουν το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού τους εισοδήματος για τις λεγόμενες δαπάνες Εθνικής Άμυνας και για την εξόφληση παλιών πολεμικών χρεών, αποτελεί απόδειξη για την σαθρότητα της σημερινής κατάστασης. Θα πρέπει να κάνει φανερό στον καθένα το ότι η υποτιθέμενη

προστασία, που παρέχει το κράτος στο άτομο, είναι βέβαιο ότι πληρώνεται πολύ ακριβά.

Η ολοένα αυξανόμενη εξουσία μιας άψυχης πολιτικής γραφειοκρατίας που ελέγχει και κατευθύνει τη ζωή του ατόμου, απ' τη γέννα μέχρι το θάνατό του, βάζει ακόμα μεγαλύτερα εμπόδια στο δρόμο της συνεργασίας ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα. Ένα σύστημα το οποίο με κάθε ενέργεια της ζωής του θυσιάζει την ευημερία μεγάλων στρωμάτων του πληθυσμού ολόκληρων εθνών, για χάρη της εγωϊστικής δίψας για εξουσία και των οικονομικών συμφερόντων μικρών μειονοτήτων, θα πρέπει αναγκαστικά να λύσει τους κοινωνικούς δεσμούς και να οδηγήσει σ' ένα συνεχή πόλεμο του καθένα ενάντια στο σύνολο. Το σύστημα αυτό υπήρξε απλώς ο πρόδρομος της μεγάλης πνευματικής και κοινωνικής αντίδρασης, που εκφράζεται σήμερα στο σύγχρονο Φασισμό και την ιδέα του κράτους, η οποία ξεπερνώντας κατα πολύ την έμμονη ιδέα για τη

συγκέντρωση εξουσίας, από μέρους της απόλυτης μοναρχίας των περασμένων αιώνων, κι επιδιώκοντας να υποτάξει κάθε σφαίρα της ανθρώπινης δραστηριότητας στον έλεγχο του κράτους - «Όλα για το Κράτος, όλα μέσω του Κράτους, τίποτα δίχως το Κράτος!» - αποτέλεσε το ζωντανό μοτίβο μιας νέας πολιτικής θεολογίας, που, όπως για τα διάφορα συστήματα της εκκλησιαστικής θεολογίας, ο άνθρωπος δεν είναι τίποτα, ενώ ο θεός είναι το παν, έτσι και για αυτή τη σύγχρονη πολιτική θρησκεία το κράτος είναι το παν κι ο πολίτης δεν είναι τίποτα. Κι όπως ακριβώς οι λέξεις «Θεϊκή θέληση» χρησιμοποιήθηκαν για να δικαιολογήσουν τη θέληση προνομιούχων καστών, έτσι και σήμερα πίσω απ' τη θέληση του κράτους, δεν κρύβονται παρά μόνο τα εγωϊστικά συμφέροντα εκείνων που πιστεύουν ότι έχουν προσκληθεί για να ερμηνεύσουν αυτή τη θέληση με τη δική τους αντίληψη και να την επιβάλλουν πάνω στο λαό.

Στον σύγχρονο Αναρχισμό, συναντούμε τη συμβολή των δυο μεγάλων ρευμάτων τα οποία, πριν και μετά απ' την Γαλλική Επανάσταση, έχουν βρει μια πολύ χαρακτηριστική έκφραση στην πνευματική ζωή της Ευρώπης, του σοσιαλισμού και του φιλελευθερισμού. Ο σύγχρονος Σοσιαλισμός αναπτύχθηκε όταν μερικοί ερευνητές της κοινωνικής ζωής, άρχισαν ν' αντιλαμβάνονται ολοένα και περισσότερο, ότι οι πολιτικοί θεσμοί κι οι αλλαγές στη μορφή της κυβέρνησης δε θα μπορούσαν ποτέ να φθάσουν στις ρίζες του μεγάλου προβλήματος που ονομάζουμε κ ο ι ν ω ν ι κ ό π ρ ό β λ η μ α. Οι υποστηρικτές του συνειδητοποίησαν ότι μια εξίσωση των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών για χάρη των συμφερόντων του συνόλου, παρά τις ωραιότατες θεωρητικές υποθέσεις, δεν είναι δυνατή όσο οι άνθρωποι παραμένουν διαιρεμένοι σε τάξεις, με βάση το αν διαθέτουν ιδιοκτησία ή όχι, των οποίων η απλή ύπαρξη και μόνο αποκλείει εκ των προτέρων κάθε σκέψη για τη δημιουργία μιας γνήσιας κοινότητας. Κι έτσι καλλιεργήθηκε η πεποίθηση ότι μόνο με την κατάργηση των οικονομικών μονοπωλίων και με την

συλλογική ιδιοκτησία των παραγωγικών μέσων μπορεί να γίνει εφικτή η ύπαρξη της κοινωνικής δικαιοσύνης, μια κατάσταση μέσα στην οποία η κοινωνία θα γίνει μια πραγματική κοινότητα κι η ανθρώπινη εργασία δεν θα εξυπηρετεί πια τους σκοπούς της εκμετάλλευσης, αλλά θα εξασφαλίζει την ευημερία όλων. Μόλις όμως ο Σοσιαλισμός άρχισε να ανασυντάσσει τις δυνάμεις του και να διαμορφώνεται σε κίνημα, αμέσως, ξεπρόβαλαν στο φως, ορισμένες διαφορές απόψεων οι οποίες οφείλονταν στην επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος που υπάρχει σε κάθε χώρα. Είναι γεγονός ότι κάθε πολιτική αντίληψη απ' τη Θεοκρατία ως τον Καισαρισμό και τη δικτατορία, έχει επηρεάσει ορισμένες τάσεις του σοσιαλιστικού κινήματος.

Στο μεταξύ, δυο άλλα σπουδαία ρεύματα της πολιτικής σκέψης είχαν μια αποφασιστική σημασία για την ανάπτυξη των σοσιαλιστικών ιδεών: ο Φιλελευθερισμός, ο οποίος είχε προσφέρει ένα ισχυρό

ερέθισμα στα προχωρημένα πνεύματα των Αγγλοσαξωνικών χωρών, στην Ολλανδία και στην Ισπανία ιδιαίτερα κι η Δημοκρατία, με την έννοια που τη χρησιμοποίησε ο Ρουσσώ στο «Κοινωνικό Συμβόλαιό» του κι η οποία βρήκε τους πιο σημαντικούς εκπροσώπους της στα πρόσωπα των ηγετών του Γαλλικού Γιακωβινισμού. Ενώ ο Φιλελευθερισμός ξεκινούσε με αφετηρία το άτομο κι επιθυμούσε να περιορίσει στο μίνιμουμ τις κρατικές δραστηριότητες, η Δημοκρατία βασιζόταν σε μια αφηρημένη συλλογική αντίληψη, τη γ ε ν ι κ ή θ έ λ η σ η του Ρουσσώ, που απέβλεπε στη δημιουργία του Εθνικού Κράτους. Ο Φιλελευθερισμός κι η Δημοκρατία υπήρξαν πρωταρχικά πολιτικές έννοιες κι αφού οι αρχικοί υποστηρικτές και των δυο, σχεδόν, παρέβλεπαν τις οικονομικές συνθήκες της κοινωνίας, η παραπέρα ανάπτυξη αυτών των συνθηκών δεν μπορούσε πρακτικά να συμβιβαστεί με τις αυθεντικές αρχές της Δημοκρατίας κι ακόμα λιγότερο μ' εκείνες του Φιλελευθερισμού. Η Δημοκρατία με το σύνθημά της, την ι σ ό τ η τ α ό λ ω ν τ ω ν π ο λ ι τ ώ ν α π έ ν α ν τ ι σ τ ο ν ν ό μ ο κι ο Φιλελευθερισμός με το

δικό του, το δικαίωμα αυτοκαθορισμού του ατόμου, κατάρευσαν μπροστά στην πραγματικότητα της καπιταλιστικής οικονομίας. Όσο εκατομμύρια ανθρώπινα πλάσματα, σε κάθε χώρα, θα είναι αναγκασμένα να πουλάνε την εργατική τους δύναμη σε μια μικρή μειονότητα ιδιοκτητών και να βυθίζονται στην πιο αφόρητη μιζέρια, αν δεν μπορέσουν να βρουν αγοραστή, η λεγόμενη ισότητα απέναντι στο νόμο παραμένει απλώς μια αυταπάτη, αφού οι νόμοι κατασκευάζονται από κείνους οι οποίοι κατέχουν τον κοινωνικό πλούτο. Αλλά κατά τον ίδιο τρόπο δεν μπορούμε καν να συζητήσουμε για το δικαίωμα αυτοκαθορισμού του ατόμου, γιατί το δικαίωμα αυτό χάνεται όταν κάποιος αναγκάζεται να συμμορφωθεί στην οικονομική υπαγόρευση κάποιου άλλου, αν δεν θέλει να λιμοκτονήσει.

Από κοινού με τον Φιλελευθερισμό, ο Αναρχισμός εκπροσωπεί την ιδέα ότι η ευτυχία κι η ευημερία του ατόμου πρέπει να αποτελεί το πρότυπο των

κοινωνικών επιδιώξεων. Κι από κοινού με τους μεγάλους εκπρόσωπους της φιλελεύθερης σκέψης, συμμαρτίζεται επίσης την ιδέα του περιορισμού των κυβερνητικών λειτουργιών στο μίνιμουμ. Οι οπαδοί του έχουν ακολουθήσει αυτή τη σκέψη ως τις τελικές της συνέπειες κι επιθυμούν να εξαλείψουν κάθε θεσμό της πολιτικής εξουσίας απ' τη ζωή της κοινωνίας. Όταν ο Τζέφερσον περικλείει τις βασικές αντιλήψεις του Φιλελευθερισμού μέσα στις λέξεις: «Η καλύτερη κυβέρνηση είναι εκείνη που κυβερνάει λιγότερο», ο Αναρχικός λέει μέσω του Θορώ: «Η καλύτερη κυβέρνηση είναι εκείνη που δεν κυβερνάει καθόλου».

Από κοινού με τους ιδρυτές του Σοσιαλισμού, οι Αναρχικοί απαιτούν την κατάργηση του οικονομικού μονοπωλίου, όποια μορφή ή σχήμα κι αν έχει κι υποστηρίζουν τη συλλογική ιδιοκτησία της γης κι όλων των άλλων παραγωγικών μέσων, η χρήση των οποίων πρέπει να είναι προσιτή σε όλους δίχως καμία εξαίρεση. Γιατί η προσωπική κι η κοινωνική

ελευθερία είναι νοητές μόνο πάνω στη βάση ίσων οικονομικών συνθηκών για όλους. Μέσα στο ίδιο το σοσιαλιστικό κίνημα οι Αναρχικοί αντιπροσωπεύουν την άποψη ότι ο αγώνας ενάντια στον καπιταλισμό πρέπει νά' ναι συνάμα ένας αγώνας ενάντια σε κάθε θεσμό της πολιτικής εξουσίας, γιατί στην Ιστορία η οικονομική εκμετάλλευση συμβάδιζε πάντοτε με την πολιτική και κοινωνική καταπίεση. Η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο κι η κυριαρχία ανθρώπου πάνω σε άνθρωπο είναι αναπόσπαστες και η κάθε μια αποτελεί προϋπόθεση της άλλης.

Όσο μια ιδιοκτητική και μια μη-ιδιοκτητική ομάδα αντιμετωπίζονται εχθρικά μέσα στην κοινωνία, το κράτος θά' ναι απαραίτητο στην ιδιοκτητική μειονότητα για την προστασία των προνομίων της. Όταν αυτή η κατάσταση της κοινωνικής αδικίας εξαφανιστεί και παραχωρήσει τη θέση της σε μια ανώτερη τάξη πραγμάτων, η οποία δεν θ' αναγνωρίζει κανένα ειδικό δικαίωμα και θά' χει σαν βασική της

προϋπόθεση την κοινότητα των κοινωνικών συμφερόντων, η κυβέρνηση ανθρώπου από άνθρωπο θ' αντικατασταθεί απ' την διαχείριση των οικονομικών και κοινωνικών υποθέσεων ή επαναλαμβάνοντας τα λόγια του Σαιν Σιμόν: «Θά' ρθει ο καιρός που θα εξαφανιστεί η τέχνη της διακυβερνήσεως των ανθρώπων. Μια νέα τέχνη θα πάρει τη θέση της, η τέχνη της διαχείρισης των πραγμάτων». Απ' αυτή την άποψη ο Αναρχισμός θα πρέπει να θεωρηθεί σαν ένα είδος εθελοντικού Σοσιαλισμού.

Αυτό αναιρεί επίσης τη θεωρία, που υποστήριζε ο Μάρξ κι οι οπαδοί του, ότι το κράτος, με τη μορφή μιας προλεταριακής δικτατορίας, αποτελεί ένα αναγκαίο μεταβατικό στάδιο στο δρόμο που οδηγεί σε μια αταξική κοινωνία στην οποία το κράτος, μετά την εξαφάνιση όλων των ταξικών αντιθέσεων και κατόπιν των ίδιων των τάξεων, θα μαραθεί και θα εξαφανιστεί απ' το προσκήνιο. Γιατί αυτή η αντίληψη, η οποία συγχέει εντελώς την πραγματική φύση του κράτους

και τη σημασία που έχει ο παράγοντας της πολιτικής εξουσίας στην Ιστορία, δεν είναι τίποτα άλλο παρα μόνο η λογική συνέπεια του λεγόμενου οικονομικού υλισμού, που θεωρεί όλα τα ιστορικά φαινόμενα απλώς σαν αναπόφευκτα αποτελέσματα των παραγωγικών μεθόδων που επικρατούν σε κάθε εποχή. Κάτω απ' την επίδραση αυτής της θεωρίας, οι άνθρωποι κατέληξαν να θεωρούν τις διάφορες μορφές του κράτους κι όλων των άλλων κοινωνικών θεσμών σαν ένα «νομικό κι οικονομικό εποικοδόμημα του οικονομικού υποβάθρου» της κοινωνίας και νόμισαν ότι είχαν ανακαλύψει σ' αυτό, το κλειδί για την ερμηνεία κάθε ιστορικής διαδικασίας. Στην πραγματικότητα, κάθε ιστορική περίοδος μας προσφέρει χιλιάδες παραδείγματα για τον τρόπο με τον οποίο οπισθοδρόμησε επι αιώνες η οικονομική ανάπτυξη διαφόρων χωρών, από το κράτος και την πολιτική εξάσκηση της εξουσίας του.

Πριν απ' την άνοδο της εκκλησιαστικής μοναρχίας, η Ισπανία ήταν, βιομηχανικά, η πιο αναπτυγμένη χώρα της Ευρώπης και κατείχε τη πρώτη θέση, στην οικονομική παραγωγή, σε κάθε σχεδόν τομέα. Έναν αιώνα όμως μετά το θρίαμβο της χριστιανικής μοναρχίας, οι περισσότερες βιομηχανίες της είχαν εξαφανιστεί. Ό,τι απέμεινε απ' αυτές διατηρήθηκε στη πιο άθλια κατάσταση. Οι περισσότερες βιομηχανίες είχαν επιστρέψει πίσω στις πιο πρωτόγονες μεθόδους παραγωγής. Η γεωργία κατέρρευσε, τα κανάλια κι οι υδάτινες πηγές καταστράφηκαν και τεράστιες εκτάσεις της χώρας μεταμορφώθηκαν σε ερήμους. Ο Πριγκηπικός απολυταρχισμός με τους ηλίθιους «οικονομικούς κανονισμούς» και τη «Βιομηχανική Νομοθεσία» του, η οποία τιμωρούσε αυστηρά κάθε παρέκλιση απ' τις προδιαγραφείς παραγωγικές μεθόδους και δεν επέτρεπε καμιά νέα εφεύρεση, αναχαίτησε τη βιομηχανική πρόοδο των Ευρωπαϊκών χωρών επι αιώνες κι ανέστειλε τη φυσική της ανάπτυξη. Ακόμα και τώρα, μετά τη φοβερή εμπειρία δυο παγκοσμίων πολέμων, η πολιτική των μεγάλων εθνικών κρατών αποδεικνύεται ότι αποτελεί το

μεγαλύτερο εμπόδιο για την ανοικοδόμηση της Ευρωπαϊκής οικονομίας.

Στην Ρωσία, όμως, όπου έχει υλοποιηθεί στην πραγματικότητα η λεγόμενη δικτατορία του προλεταριάτου, οι φιλοδοξίες ενός συγκεκριμένου πολιτικού κόμματος, αναφορικά με την πολιτική εξουσία, έχουν εμποδίσει μια πραγματική σοσιαλιστική αναδιοργάνωση της οικονομικής ζωής κι έχουν επιβάλλει, στη χώρα, την υποδούλωση σε έναν τυραννικό κρατικό καπιταλισμό. Η προλεταριακή δικτατορία, την οποία οι αφελείς πιστεύουν ότι αποτελεί ένα αναπόφευκτο μεταβατικό στάδιο που οδηγεί στον πραγματικό σοσιαλισμό, έχει εξελιχθεί σήμερα [γράφτηκε το 1949] σε έναν φρικτό δεσποτισμό, που δεν υστερεί σε τίποτα απ' την τυραννία των Φασιστικών κρατών. Ο ισχυρισμός ότι το κράτος θα πρέπει να συνεχίσει να υπάρχει μέχρις ότου πάψει η κοινωνία να είναι διαιρεμένη σε εχθρικές τάξεις μοιάζει, στο φως ολόκληρης της

ιστορικής εμπειρίας, σχεδόν σαν ένα κακόγουστο αστείο.

Κάθε μορφή πολιτικής εξουσίας προϋποθέτει κάποια ιδιαίτερη μορφή ανθρώπινης υποδούλωσης, για τη διατήρηση της οποίας έχει δημιουργηθεί. Όπως ακριβώς εξωτερικά, δηλαδή, σε σχέση με τ' άλλα κράτη, το κράτος είναι υποχρεωμένο να δημιουργήσει ορισμένους τεχνητούς ανταγωνισμούς για να δικαιολογήσει την ύπαρξή του, έτσι και εσωτερικά ο χωρισμός της κοινωνίας σε κάστες, βαθμίδες και τάξεις αποτελεί μια βασική προϋπόθεση για τη διατήρησή του. Η ανάπτυξη της Μπολσεβίκικης γραφειοκρατίας στη Ρωσία κάτω απ' την υποτιθέμενη δικτατορία του προλεταριάτου – που δεν υπήρξε ποτέ τίποτα άλλο απ' τη δικτατορία μιας μικρής κλίκας π ά ν ω στο προλεταριάτο και ολόκληρο το Ρωσικό λαό – αποτελεί απλώς ένα νέο παράδειγμα μιας παλιάς ιστορικής εμπειρίας που έχει επαναληφθεί αμέτρητες φορές. Αυτή η νέα άρχουσα τάξη, που σήμερα

εξελίσσεται γρήγορα σε μια νέα αριστοκρατία, είναι τόσο φανερά αποκομμένη απ' τις μεγάλες μάζες των Ρώσων εργατών κι αγροτών, όσο αποκομμένες είναι απ' τις λαϊκές μάζες, οι προνομιούχες κάστες και τάξεις άλλων χωρών. Κι αυτή η κατάσταση γίνεται ακόμα πιο αφόρητη, όταν ένα δεσποτικό κράτος αρνιέται στις κατώτερες τάξεις το δικαίωμα να διαμαρτυρηθούν για τις συνθήκες που επικρατούν, έτσι ώστε οποιαδήποτε διαμαρτηρία να γίνεται με κίνδυνο της ζωής τους.

Αλλά ακόμα κι ένας πολύ μεγαλύτερος βαθμός οικονομικής ισότητας, απ' ότι εκείνος που υπάρχει στη Ρωσία, δεν θ' αποτελούσε καμμιά εγγύηση ενάντια στη πολιτική και κοινωνική καταπίεση. Η οικονομική ισότητα από μόνη της δεν αποτελεί κοινωνική απελευθέρωση. Αυτό ακριβώς είναι που ποτέ δεν κατάλαβαν όλες οι σχολές του εξουσιαστικού Σοσιαλισμού. Στη φυλακή, στο μοναστήρι ή στο στρατόνα, μπορεί κανείς να βρεί ένα αρκετά ψηλό

βαθμό ισότητας, καθώς όλοι οι τρώφιμοι έχουν στη διάθεσή τους το ίδιο κατάλυμα, την ίδια τροφή, τα ίδια ρούχα και τα ίδια καθήκοντα. Το αρχαίο κράτος των Ίνκα στο Περού και το κράτος των Ισουιτών στην Παραγουάη, είχαν αναπτύξει την ίση οικονομική φροντίδα για κάθε κάτοικο σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα, αλλά παρόλα αυτά επικρατούσε εκεί ο χειρότερος δεσποτισμός και το ανθρώπινο ον αποτελούσε απλώς το εκτελεστικό όργανο μιας ανώτερης βούλησης, πάνω στις αποφάσεις της οποίας δεν είχε την παραμικρή επίδραση. Δεν ήταν αδικαιολόγητο το γεγονός ότι ο Προυντόν είδε σ' ένα «Σοσιαλισμό δίχως ελευθερία», τη χειρότερη μορφή υποδούλωσης. Η τάση για κοινωνική δικαιοσύνη, τότε μόνο μπορεί ν' αναπτυχθεί όπως πρέπει και νά' ναι αποτελεσματική, όταν αναπτύσσεται μέσα απ' το ανθρώπινο αίσθημα της ελευθερίας και της ευθύνης και βασίζεται πάνω σ' αυτό. Με άλλα λόγια ή ο Σ ο σ ι α λ ι σ μ ό ς θ á ' ν α ι ε λ ε ύ θ ε ρ ο ς ή δ ε ν θ á ' ν α ι κ α ν Σ ο σ ι α λ ι σ μ ό ς. Στην αναγνώριση αυτής της αλήθειας βρίσκεται η αυθεντική και κατάφωρη δικαίωση του Αναρχισμού.

να βλέπει με τα αυτιά του, έτσι επίσης δεν μπορεί κανείς, όποτε θέλει, να μετασχηματίσει ένα όργανο κοινωνικής καταπίεσης σε όργανο για την απελευθέρωση των καταπιεσμένων.

Ο Αναρχισμός δεν αποτελεί καμιά τυποποιημένη λύση για όλα τα ανθρώπινα προβλήματα, καμιά Ουτοπία μιας τέλει κοινωνικής τάξης (όπως έχει συχνά χαρακτηριστεί), από λόγους αρχής απορρίπτει κάθε απόλυτο σχήμα κι αντίληψη. Δεν πιστεύει σε καμιά απόλυτη αλήθεια ή σε οποιαδήποτε πάγιο στόχο που αφορά την ανθρώπινη ανάπτυξη, αλλά στην απεριόριστη δυνατότητα τελειοποίησης των κοινωνικών προτύπων και των ανθρώπινων συνθηκών ζωής, τα οποία προσπαθούν πάντοτε ν' ανακαλύψουν ανώτερες μορφές έκφρασης και στα οποία, γι' αυτό το λόγο, δεν μπορεί κανείς να βάλλει ένα συγκεκριμένο όριο ή να ορίσει ένα προκαθορισμένο στόχο. Το μεγαλύτερο κακό κάθε μορφής εξουσίας είναι ακριβώς το ότι προσπαθεί πάντοτε να περιορίσει την

πλούσια διαφοροποίηση της κοινωνικής ζωής σε καθορισμένες φόρμες και να την προσαρμόσει σε συγκεκριμένα πρότυπα. Όσο ισχυρότεροι αισθάνονται οι υποστηρικτές της, τόσο πιο πλέρια κατορθώνουν να υποτάξουν κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής, όσο πιο ευνουχιστική είναι η επίδρασή τους πάνω στη λειτουργία των δημιουργικών παραγωγικών δυνάμεων, τόσο πιο ολοκληρωτικά επηρεάζει την πνευματική και κοινωνική ανάπτυξη της κοινωνίας κι αποτελεί ένα κακό προμήνυμα για την εποχή μας, γιατί δείχνει με τρομερή σαφήνεια σε τι τερατούργημα μπορεί να εξελιχθεί ο Λ ε β ι ά θ α ν του Χόμπς. Αποτελεί τον τέλειο θρίαμβο του πολιτικού μηχανισμού πάνω στο νου και το σώμα, την ορθολογικοποίηση της ανθρώπινης σκέψης, αισθήματος και συμπεριφοράς σύμφωνα με τους κατεστημένους κανόνες των αρχών και κατα συνέπεια το τέλος κάθε αληθινού πνευματικού πολιτισμού.

Ο Αναρχισμός δέχεται μόνο τη σχετική σημασία των ιδεών, θεσμών και κοινωνικών συνθηκών. Επομένως, δεν αποτελεί ένα παγιωμένο, αυτοέγκλειστο κοινωνικό σύστημα, αλλά μάλλον μια ορισμένη τάση στην ιστορική εξέλιξη της Ανθρωπότητας η οποία, σε αντίθεση με την πνευματική κηδεμονία όλων των εκκλησιαστικών και κυβερνητικών θεσμών, αγωνίζεται για την ελεύθερη, ανεμπόδιστη αποδέσμευση όλων των ατομικών και κοινωνικών δυνάμεων στη ζωή. Ακόμα κι η ελευθερία δεν είναι παρα μόνο μια σχετική, όχι μια απόλυτη έννοια, αφού τείνει συνεχώς να διευρύνει τα όριά της και να επηρεάσει πλατύτερους κύκλους με διάφορους τρόπους. Για τον Αναρχικό, η ελευθερία δεν αποτελεί μια αφηρημένη φιλοσοφική έννοια, αλλά ζωτική, συγκεκριμένη δυνατότητα για κάθε ανθρώπινο ον, ώστε να αναπτύξει πλέρια όλες τις ικανότητες και τα ταλέντα με τις οποίες το έχει προικίσει η φύση και να τις κάνει κοινωνικά ωφέλιμες. Όσο λιγότερο επεμβαίνει η εκκλησιαστική ή πολιτική κηδεμονία στη φυσική ανάπτυξη του ανθρώπου, τόσο πιο ικανοποιητική κι αρμονική θα γίνει η ανθρώπινη

προσωπικότητα, τόσο περισσότερο θ' αποτελέσει το μέτρο του πνευματικού πολιτισμού της κοινωνίας μέσα στην οποία έχει αναπτυχθεί. Να ποια είναι η αιτία που όλες οι μεγάλες πολιτιστικές περίοδοι της ιστορίας υπήρξαν περίοδοι πολιτικής αδυναμίας, γιατί τα πολιτικά συστήματα βασίζονται πάντοτε στη μηχανοποίηση κι όχι στην οργανική ανάπτυξη των φυσικών δυνάμεων. Το Κράτος κι η Κουλτούρα είναι ασυμβίβαστοι αντίπαλοι. Ο Νίτσε, που δεν ήταν αναρχικός, το συνειδητοποίησε αυτό πολύ καθαρά όταν έγραφε: «Κανένας τελικά δεν μπορεί να ξοδέψει περισσότερα απ' όσα έχει. Αυτό ισχύει για τα άτομα, ισχύει και για τους λαούς. Όταν αναλώσει κανείς τον εαυτό του για χάρη της εξουσίας, της υψηλής πολιτικής, της γεωργίας, του εμπορίου, του κοινοβουλευτισμού, των στρατιωτικών συμφερόντων, αν κανείς εγκαταλείψει εκείνο το μέτρο της λογικής, της ειλικρίνειας, της θέλησης, της αυτοκυριαρχίας, που αποτελεί τον πραγματικό του εαυτό, για χάρη ενός πράγματος, θα το αποκτήσει σε βάρος του πρώτου. Η Κουλτούρα και το Κράτος, ας μη γελιέται κανείς γι' αυτό, είναι ανταγωνιστές: το Π ο λ ι τ ι σ τ ι

κ ό Κ ρ ά τ ο ς είναι απλώς μια σύγχρονη ιδέα. Το ένα ζει από το άλλο, το ένα ευδοκimeί σε βάρος του άλλου. Όλες οι μεγάλες περίοδοι του πολιτισμού είναι περίοδοι πολιτικής παρακμής. Οτιδήποτε σπουδαίο υπάρχει είναι, από πολιτιστική άποψη, μή-πολιτικό, είναι ακόμα κι «αντιπολιτικό»».

Όπου έχει περιοριστεί στο μίνιμουμ η επίδραση της πολιτικής εξουσίας πάνω στις δημιουργικές δυνάμεις της κοινωνίας, εκεί η κουλτούρα ευδοκimeί, γιατί η πολιτική κυριαρχία αγωνίζεται πάντοτε για τη διατήρηση της ομοιομορφίας και τείνει να υποτάξει στη κηδεμονία της κάθε πτυχή της κοινωνικής ζωής. Και, σ' αυτό, βρίσκεται σε αναπόφευκτη αντίφαση με τις δημιουργικές φιλοδοξίες της πολιτιστικής ανάπτυξης, που αναζητάει πάντοτε νέες μορφές και τομείς κοινωνικής δραστηριότητας και για την οποία η ελευθερία της έκφρασης, η πολυμέρεια και η συνεχής αλλαγή των πραγμάτων, είναι εξίσου ζωτικά αναγκαίες, όσο είναι για τη διατήρηση της πολιτικής

εξουσίας οι άκαμπτοι τύποι, οι νεκροί κανόνες κι η βίαη καταστολή των ιδεών. Κάθε πετυχημένη ενέργεια ερεθίζει την επιθυμία για μεγαλύτερη τελειότητα και βαθύτερη έμπνευση. Κάθε νέος τύπος γίνεται πρόδρομος νέων δυνατοτήτων ανάπτυξης. Αλλ' η εξουσία προσπαθεί πάντοτε να διατηρήσει τα πράγματα όπως είναι, προσκολλημένα ακίνδυνα στα στερεότυπα. Αυτή υπήρξε η αιτία όλων των επαναστάσεων της Ιστορίας. Η εξουσία δεν λειτουργεί παρα μόνο καταστροφικά, αποφασισμένη πάντοτε να σκεπάζει κάθε εκδήλωση της κοινωνικής ζωής με το ζουρλομανδύα των κανόνων της. Η πνευματική της έκφραση είναι το στείρο δόγμα, η φυσική της μορφή, η ωμή βία. Κι αυτή η πνευματική στείρότητα των στόχων της αφήνει επίσης τη σφραγίδα της πάνω στους αντιπροσώπους της, ακόμα κι αν είχαν προικιστεί από τη φύση με τις καλύτερες ικανότητες. Εκείνος που προσπαθεί συνεχώς να υποτάξει τα πάντα σε μια μηχανική τάξη, γίνεται στο τέλος κι ο ίδιος μια μηχανή και χάνει κάθε ανθρώπινο αίσθημα.

Από αυτή τη διαπίστωση ήταν που γεννήθηκε ο Αναρχισμός κι απ' αυτήν αντλεί την ηθική του δύναμη. Μόνο η ελευθερία μπορεί να εμπνεύσει μεγάλες πράξεις στους ανθρώπους και να πραγματοποιήσει πνευματικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Η τέχνη της διακυβέρνησης των ανθρώπων δεν υπήρξε ποτέ η τέχνη που θα μπορούσε να τους διαπαιδαγωγίσει και να τους εμπνεύσει μια νέα διαμόρφωση της ζωής τους. Η τρομερή καταστολή έχει στις διαταγές της μόνο ένα άψυχο τρυπάνι, που καταπνίγει στη γέννησή της κάθε ζωντανή πρωτοβουλία και γεννάει μόνο υπηκόους, όχι ελεύθερους ανθρώπους. Η ελευθερία αποτελεί αυτή ακριβώς την ίδια την πεμπουσία της ζωής, την κινητήρια δύναμη κάθε πνευματικής και κοινωνικής ανάπτυξης, το δημιουργό κάθε νέας αντίληψης για το μέλλον της ανθρωπότητας. Η απελευθέρωση του ανθρώπου απ' την οικονομική εκμετάλλευση κι απ' την πνευματική, κοινωνική και πολιτική καταπίεση, η οποία βρίσκει την ανώτερη έκφρασή της στη φιλοσοφία του Αναρχισμού, αποτελεί την πρωταρχική

